

Må definere lojalitetsplikten

Helsepersonell beskyldes for illojalitet - ut fra sykehusledelsens egen definisjon. Det må Bent Høie ta tak i.

Dagens Næringsliv har gjennom en rekke artikler og innlegg synliggjort en mørk side i norsk helsevesen. Ansatte på sykehus advarer mot en frykktkultur preget av represalier og «hard HR». Helsetilsynets direktør Jan Fredrik Andresen bekrefter at det finnes en del ondsinnede arbeidskulturer som rammer både de ansatte og pasientsikkerheten (DN 23. januar). Nylig la Helsedirektoratet frem en rapport som slår fast at minst 44 prosent av sykehusene i Norge har et sikkerhets-klima som kan gi forhøyet risiko for pasientskader.

Helse- og omsorgsminister Bent Høie har nå bedt de regionale helseforetakene å fremlegge en plan for hvordan de skal bedre pasientsikkerheten og kulturen for åpenhet. Høie var da tydelig på ledelsens ansvar (DN 17. februar).

Desto mer oppsiktsvekkende var direktør Lars Vorland sitt innlegg på Helse Nord HF sine hjemmesider like etterpå. Der vil Vorland ha seg frabedt påstandene om at det kan finnes en frykktkultur på hans sykehus. Han ber om at slike påstander dokumenteres og anklager de som uttrykker dette, for å svekke ledelsen som ivaretar viktig samfunnsoppdrag.

Helseminister Bent Høies ord om lederansvar rakk altså ikke lengre enn dørstokken.

Innlegg Kjersti Toppe

Da Ytringsfrihetskommisjonen la frem sitt forslag i NOU 1999:27, «Ytringfrihed bør finde sted», viste den til at mange offentlige etater i stat og kommune det siste tiåret hadde utarbeidet såkalte mediestrategier, der «grunn tanken er at etaten er best tjent med at ekstern informasjon går via noen få utvalgte som presump-tivt 'vet' hvordan offentligheten skal takles. For å oppnå dette må man få kontroll over de øvrige ansattes eksterne ytringer, og ulike for former for retningslinjer (instrukser) for de ansattes kontakt med media er gitt».

Denne utviklingen har akselerert etter 2002, da helseforetaksreformen ble innført.

Tallet på kommunikasjonsarbeidere i norske sykehus var doblet siden 2002, viste en doktoravhandling av Hogne Sataøen ved UiB i 2012. Nesten alle kommunikasjonsdirektorene sitter i sykehusledelsen.

Ytringsfrihetskommisjonen viste også til at ansettelsesforhold reiser særlige ytringsfrihetsspørsmål fordi arbeidsgiver

En del av frykktulturen ved norske sykehus får blomstre videre fordi lojalitetsplikten blir oppfattet som sterkere enn den grunnlovsvernede ytringsfriheten, skriver artikkelforfatteren. Foto: Simen Grytøyr

- innenfor visse rammer - har krav på den ansattes lojalitet. Lojalitetsplikten innebærer derfor en begrensning i ansattes ytringsfrihet. Kommisjonen anbefalte at det burde foretas et lovgivningsinitiativ for en nærmere avklaring/definisjon av begrepet «illojalitet». Denne anbefalingen er ikke fulgt opp videre.

Arbeidslivslovutvalget foreslo riktignok enstemmig i NOU 2004:5 en bestemmelse om vern av varslere, som siden ble fulgt opp politisk ved endring av arbeidsmiljøloven. Men lojali-

tetsbegrepet er aldri blitt nærmere definert, eller fått en lovmessig gjennomgåelse.

Det burde det. For i dag er grensene for hvilke ytringer som kan begrenses av lojalitetsbegrepet og hvilke som ikke kan det, definert av arbeidsgiveren selv. Hvert enkelt helseforetak bestemmer selv gjennom egne retningslinjer hva som er innenfor og hva som er utenfor, med henvisning til lojalitetsplikt.

Helsepersonell blir kalt inn på teppet og blir beskyldt for å være illojale, ut fra ledelsens egenderfinerte definisjon.

En del av frykktulturen ved norske sykehus får blomstre videre fordi lojalitetsplikten blir oppfattet som sterkere enn den grunnlovsvernede ytringsfriheten, og et kommunikasjonsreglement i tråd med dette.

Det er saken som regjeringen og helseminister Bent Høie burde ta tak i. Å møte helsedirektorene kommer i andre rekke.

Kjersti Toppe (Sp), lege og stortingsrepresentant, nestleder i helse- og omsorgskomiteen

Folkeretten er et rettssystem, ikke bare politikk

Professor Janne Haaland Matlary hevder i DN tirsdag at vi i Norge har to gudssubstitutter: FN og folkeretten. Hun går til felts mot dem som påberoper seg de to substituttene; de bedriver hersketeknikk. Og fordi folkeretten må tolkes, er norsk innstramning av flyktningpolitikken like mye i tråd med folkeretten som kritikken som kommer fra FNs høykommissær for flyktninger.

Men Matlary tar ikke inn over seg at folkeretten er et rettssystem hvor statene har forhandlet om hvert ord i konvensjonene. Dette gjelder enten vi tar Parisavtalen om klima eller Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK). For eksempel fikk britene i 2013 endret EMK slik at nærhetsprinsippet (subsidiaritet) blir tatt inn i teksten, som en bekreftelse av domstolens praksis.

Jus Geir Ulfstein

At statene forhandler så omhyggelig, skyldes selvsagt at de vet at de påtar seg folkerettslige forpliktelser, og derfor tar meget alvorlig hvilke ord som brukes. Derfor vil de heller ikke godta en hvilken som helst tolkning av traktatene. Tolkningen må baseres på folkerettslig metode. Dette gjelder selvsagt også for Flyktningkonvensjonen og menneskerettskonvensjonene.

Det er altså ikke riktig at én tolkning er like mye verd som en annen.

Matlary uttaler seg også som om vedtak i FN-organer ikke har noen rettslig betydning. Men Den internasjonale domstolen i Haag har for eksempel i Diallodommen fra 2010 uttalt at praksisen fra FNs menneskerettighetskomité må tillegges «betydelig vekt».

Vi har mange forskjellige organer i FN med ulike funksjoner, som ikke har samme rettslige betydning. Men det er grunn til å ta uttalelser fra FNs høykommissær for flyktninger alvorlig, selv om få vil anse dem som rettslig bindende.

Matlary aksepterer at Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) avsier dommer. Men samtidig velger hun å bagatellisere EMDs praksis fordi hun hevder at den tar politiske hensyn. Hun glemmer at EMDs dommer har medført omfattende endringer i nasjonale rettssystemer - nettopp

DN 24. februar

fordi avgjørelsene anses som domstolsvirksomhet, og ikke som handlinger fra en hvilken som helst politisk aktør.

Det er også et viktig poeng i denne sammenhengen at vesentlige elementer av vernet av flyktninger følger av EMDs praksis, altså av en europeisk

domstol - siden vi ikke har en egen internasjonal flyktningedomstol.

Menneskerettsloven av 1999 fastsetter at EMK og andre viktige menneskerettighetskonvensjoner går foran øvrig norsk lovgivning. Denne loven håndheves av Høyesterett, som legger EMDs praksis til grunn for tolkningen av de internasjonale forpliktelsene.

Dette forhindrer selvsagt ikke at det er tolkningsrom, og det er selvsagt alltid mulig at EMD, som Høyesterett, kan foreta tolkning som med god grunn kan kritiseres. Men statsråd Sylvi Listhaug og regjeringen gjør lurt i å bygge på den internasjonale og nasjonale rettspraksisen, fremfor å bygge på Matlarys påstand om at alle tolkninger er like gode.

Geir Ulfstein, professor dr. juris, Universitetet i Oslo